

УПОВНОВАЖЕНИЙ Верховної Ради України з прав людини

21/8, вул. Інститутська,
Київ 01008, Україна

E-mail: omb@ombudsman.gov.ua
<http://www.ombudsman.gov.ua>

Тел.: (+380 44) 253 2203
Факс: (+380 44) 226 3427

№ 1-2532/15-107

« 26 » жовтня 2015 р.

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»

1. Згідно з частинами другою та третьою статті 8 Конституції України її положення мають найвищу юридичну силу, норми Конституції України є нормами прямої дії. Тобто, вони застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти.

Відповідно до статті 39 Конституції України громадяни мають право *збиратися мирно*, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких **завчасно сповіщаються** органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися **судом** відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 35 Конституції України гарантує кожному *право на свободу світогляду і віросповідання*. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Для реалізації права на свободу віросповідання було прийнято Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст.283). Стаття 3 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» гарантує кожному громадянину в Україні право на свободу совісті, яке включає свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію, відправляти релігійні культи, **відкрито** виражати і вільно поширювати свої релігійні переконання.

Розділом IV цього Закону визначаються права релігійних організацій та громадян, пов'язані зі свободою віросповідання. Так, стаття 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст.283) передбачає, що:

«Релігійні організації мають право засновувати і утримувати вільно доступні місця богослужінь або релігійних зібрань, а також місця, шановані в тій чи іншій релігії (місця паломництва).

Богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії безперешкодно проводяться в культових будівлях і на прилеглий території, у місцях паломництва, установах релігійних організацій, на кладовищах, в місцях окремих поховань і крематоріях, квартирах і будинках громадян, а також в установах, організаціях і на підприємствах за ініціативою їх трудових колективів і згодою адміністрації.

Командування військових частин надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях і виконанні релігійних обрядів.

Богослужіння та релігійні обряди в лікарнях, госпіталях, будинках для престарілих та інвалідів, місцях попереднього ув'язнення і відбування покарання проводяться на прохання громадян, які перебувають в них, або за ініціативою релігійних організацій. Адміністрація зазначених установ сприяє цьому, бере участь у визначенні часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії.

В інших випадках публічні богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії проводяться щоразу з дозволу відповідної місцевої державної адміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської ради. Клопотання про видачу вказаного дозволу подається не пізніше як за десять днів до призначеного строку проведення богослужіння, обряду, церемонії чи процесії, крім випадків, які не терплять зволікання.»

Тобто, частиною п'ятою статті 21 цього Закону (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст. 283), із змінами, внесеними згідно із Законами № 3795-12 від 23.12.93 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.66) та № 5461-VI від 16.10.2012 (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 5, ст.62) визначається, що проведення **публічного богослужіння (релігійного обряду, церемонії та процесії)** в інших місцях, ніж ті, що визначені частинами першою-четвертою, здійснюється з дозволу відповідного місцевого органу.

2. Згідно з позицією Конституційного Суду України право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації,

закріплене в статті 39 Конституції України, є їх невідчужуваним і непорушним правом, гарантованим Основним Законом України. Це право (збиратися мирно) є однією з конституційних гарантій права громадянина **на свободу світогляду і віросповідання**, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань тощо (пункт 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001).

Право на свободу думки, совісті і релігії, вираження поглядів і мирних зібрань, а також умови його обмеження визначаються також міжнародно-правовими актами. Зокрема, статтями 18 і 21 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (право на свободу думки, совісті і релігії та на мирні збори), статтею 20 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року (право на свободу мирних зборів і асоціацій) та статтями 9, 10, 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (свобода думки, совісті і релігії, вираження поглядів і зібрань та об'єднань).

Держави зобов'язані утримуватись від застосування невинуватих заходів, які можуть порушити право на мирні зібрання. Ураховуючи важливість свободи зібрань і об'єднань та її тісний зв'язок з демократією, вимагаються достатні і відповідні причини для виправдання втручання в це право (рішення Європейського суду з прав людини від 20 жовтня 2005 року по справі «Ураніо Токсо та інші проти Греції» (*Ouranio Toxo and others v. Greece*), заява № 74989/01, пункт 36).

Спільне вивчення Біблії і сповідання віри публічно також відноситься до реалізації права на свободу вираження поглядів та свободу мирних зібрань, які гарантуються статтями 10 і 11 Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини від 11 січня 2007 року у справі «Кузнєцов та інші проти Російської Федерації» (*Kuznetsov and others v. Russia*), заява № 184/02, пункт 53).

З вищевказаного вбачається, що публічні релігійні зібрання, в тому числі публічні богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії тощо, по суті є публічними мирними зібраннями.

Відповідно, реалізація права на свободу світогляду і віросповідання у формі публічного богослужіння, релігійного обряду, церемонії або процесії має здійснюватись на підставі конституційних приписів, закріплених в статті 39 Конституції України щодо проведення мирних зібрань. Це означає, що будь-яке публічне богослужіння (релігійний обряд, церемонія або процесія) має проводитись за умови завчасного повідомлення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування, а обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватись виключно судом.

Вищевказане призводить до висновку, що положення щодо проведення такого виду мирного зібрання як публічне богослужіння (релігійний обряд, церемонія та процесія), передбачені частиною п'ятою статті 21 Закону, суперечать конституційним приписам щодо проведення мирних зібрань, закріплених в статті 39 Конституції України, оскільки встановлюють **дозвільний** порядок замість повідомчого, відповідно обмеження цього права може встановлюватись відповідним місцевим органом, а не виключно судом.

Керуючись статтями 101 і 147, абзацом другим п. 1 частини першої статті 150 Конституції України (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, стаття 141*), п. 1 статті 13, статтями 39 і 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» (*Відомості Верховної Ради України, 1996, № 49, ст.272*), п. 3 частини першої статті 13 та статтею 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (*Відомості Верховної Ради України, 1998, N 20, ст.99*),

ПРОШУ:

Визнати положення частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» такими, що не відповідають положенням статті 39 Конституції України.

У конституційному провадженні за цим поданням братиму участь особисто, а також братиме участь Кушнір Ірина Володимирівна – Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Додатки:

1. Конституція України (витяг).
2. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (витяг).
3. Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 (витяг).
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (витяг).
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року (витяг).
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (витяг).
7. Рішення Європейського суду з прав людини від 20 жовтня 2005 року у справі «Ураніо Токсо та інші проти Греції» (*Ouranio Toxo and others v. Greece*), заява № 74989/01, пункт 36, <http://hudoc.echr.coe.int> (витяг).
8. Рішення Європейського суду з прав людини від 11 січня 2007 року у справі «Кузнецов та інші проти Російської Федерації» (*Kuznetsov and others v. Russia*), заява № 184/02, пункт 53, <http://hudoc.echr.coe.int> (витяг).

В.В. Лутковська